

Akwụkwọ Daniel — Nọmba Otu Nari na Iri na Isii

Ikpughe Ụbọchị Ndi Ahọ Ogwù Ọbò: Nnyocha Amụma Banyere Ido Aka ná Ntị Jeremaja na Ọgbọ Ikpeazuzụ

Jeff Pippenger
2024-03-04

Anyi nọ na-atụle Jeremaya isi nke iri ise n'isiokwu gara aga, na n'amaokwu ahụ ikpe dị n'elu Babilon, nke na-amalite na iwu ụbọchị Sọnde nke na-abia n'oge na-adighi anya na United States ma kwusi na iwe Chineke. Ikpe mmezu ahụ bu ụbọchị ibo ọbọ Jehova nke e jiri mbibi Jerusalem n'afọ 70 AD nọchianya ya. Mbibi Jerusalem nke Rom mezuru n'afọ 70 AD, bu nke e buru ụzọ kpọọ ihe oyiyi ya site na mbibi Jerusalem nke Nebukadneza mere. Ha abuo onu nyere akaebe abuo banyere Ikpe Mmezu nke akwuna Taia, onye bukwa akwuna ahụ nke Mkpughe isi nke iri na asaa.

Jeremaja na-agwa anyi na mgbe mmegwara nke Onyenwe anyi mezuru n'elu Babilon nke oge a, bido na iwu Sọnde nke na-abia n'oge na-adighi anya, na, "N'ubochi ndi ahụ, na n'oge ahụ, ka Jehova na-ekwu, a ga-achọ ajoy omume nke Izrel, ma a gaghị ahụ nke o bula; na mmehie nke Juda, ma a gaghị achota ha: n'ihu na M ga-agbaghara ndi M debere." N'ubochi ndi ahụ, akara nke otu nari puku na puku iri anọ na anọ ahụ ga-aburiri nke e mezuruwori.

"Gini ka unu na-eme, umunna, n'oru ukwu a nke ikwadebe? Ndi na-ejiko onwe ha na uwa na-anata ebu uwa ma na-akwadebe maka akara nke anu ohia ahụ. Ndi na-enweghi ntukwasị obi n'ime onwe ha, ndi na-eweda onwe ha ala n'ihu Chineke ma na-eme ka mkpuru obi ha di ocha site n'irube isi n'ezio kwu—ndi a na-anata ebu nke eluigwe ma na-akwadebe maka akara-aka nke Chineke n'egedege ihu ha. Mgbe iwu ahụ ga-aputa ma e deputa akara ahụ, agwa ha ga-anogide di ocha ma buru nke na-enweghi ntupo ruo mgbe ebighi ebi." Testimonies, volume 5, 216.

Ikpe-ikpe ikpe a na-emezu na-amalite site n'olu nke abuo nke Mkpughe isi nke iri na asato, nke na-akpo umu nwoke na umu nwanyi ka ha si na Babilon gbapu, Jeremaja wee si, "ubochi ha abiawo, oge nleta ha. Olu nke ndi ahụ na-agba oso ma na-agbanari n'ala Babilon, ikwusa na Zayon obo ọbọ Jehova bu Chineke anyi, obo ulo nsọ ya. Kpokotanụ ndi na-agba uta imegide Babilon: unu niile na-akowa uta, maa uloikwu imegide ya gburugburu; ekwela ka onye obula n'ime ya gbanari: kwughachi ya dika oru ya si di; dika ihe niile o meworo, meerenu ya otu ahụ." A na-emezu ikpe ya site n'aka "ndi na-agba uta." Ihe mbu e kwuru n'Akwukwo Nso banyere onye na-agba uta bu banyere Ishmael.

Chineke wee nu olu nwa okorobia ahụ; mmuo-ozu nke Chineke wee si n'eluigwe kpoo Hega, si ya, Gini na-emekpa gi, Hega? atula egwu; n'ihu na Chineke anuwo olu nwa okorobia ahụ n'ebe o no. Bilie, bulie nwa okorobia ahụ elu, jidekwa ya n'aka gi; n'ihu na M ga-eme ka o buru nnukwu mba. Chineke wee meghee anya ya, o wee hu olulu mmiri; o wee gaa, juputa akpa mmiri ahụ na mmiri, nyekwa nwa okorobia ahụ ka o nuo. Chineke nonyekwara nwa okorobia ahụ; o wee too, biri n'ozara, ghokwa onye na-agba uta. Jenesis 21:17–20.

“Awa nke nnukwu ala oma jijiji” di na Mkpughe iri na otu na-akowa mmalite nke ikpe mmezu a ga-eweta n’ahụ akwuna Rom, nke na-amalite n’iwu Uka nke Sõnde na-abia n’oge na-adighi anya na United States. N’ime “awa” ahụ, “ahuhụ nke atọ na-abia ngwa ngwa. Mmụọ ozi nke asaa wee fūọ opì.” Ahuhụ nke atọ ahụ bụ opì nke asaa. O bụ ndi na-agba ụta nke Islam ka a na-eji eweta ikpe Ya n’ahụ ndi na-amanye akara nke ikike popu (ofufe Sõnde), ma na-akpagbu ndi na-akwado akara nke ikike Chineke (ofufe Sabbath).

N’isi nke iri abuo na otu nke Luk, Jisõs, n’iza ajuju ndi na-eso ụzọ Ya juru gbasara mbibi nke Jerusalem na ulo nsọ, na-enye akuko ihe mere eme nke na-anochitekwa anya akuko ihe mere eme nke ubochi ikpeazu. O kporo “ubochi ibo obò,” nke bu agwa amuma di mkpa nke ozi Ya di ka Mesaya, nke O ji mata ya n’okwu mmeghe Ya banyere ozi Ya site n’igu ihe n’aka onye amuma Aisaja n’ulo nzuko di na Nazaret. Nkwuputa ahụ e kwuru na Nazaret, na akuko Aisaja ahụ, nochiri anya o bughị naani ozi Ya, kama ozi nke ndi na-eso ụzọ Ya, ma karịa nke ahụ kpomkwem, oru na ozi nke mmeghari ahụ nke otu nari puku na iri anọ na anọ.

Mmụọ nke Onyenweanyi Jehova dikwasiri m; n’ihi na Onyenweanyi eteela m mmanu ka m zisa ozi oma nye ndi di umeala n’obi; o zitewokwa m ka m kee ndi obi tiwara etiwa agbu, ka m kposaa nnwere onwe nye ndi a dotara n’agha, na mmeghe nke ulo mkporo nye ndi e kere agbu; Ka m kposaa afọ anabatara nke Onyenweanyi, na ubochi ibo obò Chineke anyi; ka m kasie ndi niile na-eru uju obi; Ka m hoputaara ndi na-eru uju na Zayon, inye ha mma n’onodu ntụ, mmanu onu n’onodu iru uju, uwe otuto n’onodu mmụọ nke arọ; ka e wee kporo ha osisi nke ezi omume, ihe okuku nke Onyenweanyi, ka e wee nye ya otuto. Ha ga-ewukwa ebe ochie a togboro n’efu, ha ga-ebulikwa mkpomkpo ebe mbu, ha ga-aruzikwa obodo ndi a togboro n’efu, mbibi nke otutu ogbo. Ndi mba ozọ ga-eguzo zuokwa igwe aturu unu, umu nke ndi obia ga-abukwa ndi na-ako ubi unu na ndi na-elekota ubi vain unu. Ma a ga-akpo unu Ndi Nchujà nke Onyenweanyi: ndi mmadu ga-akpo unu Ndi Ohu Chineke anyi: unu ga-eri akunuba nke ndi mba ozọ, unu ga-anyaghari kwa onwe unu n’ebube ha. Kama ihere unu, unu ga-enweta okpukpu abuo; kama mgbagwoju anya, ha ga-anuri onu n’oke ha: ya mere n’ala ha ka ha ga-eketa okpukpu abuo: onu ebighi ebi ga-aburu ha. N’ihi na mu onwe m, Onyenweanyi, huru ikpe ziri ezi n’anya, asikwa m izu ohi nke a na-eweta maka aja nsure oku; aga m eduzi oru ha n’eziokwu, meekwa ha ogbugba ndu ebighi ebi. A ga-amarakwa mkpuru ha n’etiti ndi mba ozọ, na umu ha n’etiti ndi mmadu: ndi niile huru ha ga-ekweta ha, na ha bu mkpuru nke Onyenweanyi goziri agozi. Aga m anuri onu nke ukwu n’ime Onyenweanyi, mkpuru obi m ga-enwekwa onu n’ime Chineke m; n’ihi na o yikwasila m uwe nke nzoputa, o were uwe mwuda nke ezi omume kpuchie m, dika nwoke na-alu nwaanyi si eji ihe icho mma choo onwe ya mma, na dika nwanyi a na-alu ohuru si eji ihe icho mma ya choo onwe ya mma. N’ihi na dika uwa si epuputa mkpuru ya, na dika ubi si eme ka ihe a kuru n’ime ya puo; otu a ka Onyenweanyi Jehova ga-eme ka ezi omume na otuto puo n’ihu mba niile. Aizaya 61:1–11.

Ndi otu nari puku iri anọ na anọ a kara akara n’isi nke itoolu nke Ezekiel, bu ndi na-eru ujú n’ihi mmehie di n’ime nzuko ahụ nakwa n’uwa. “Afọ anabatara nke Onyenwe anyi, na ubochi ibo obò nke Chineke anyi,” bu mgbe a na-akasi ndi na-eru ujú na Zayon obi, ha aghokwa “osisi nke ezi omume” ka ha wee “nye Onyenwe anyi otuto.” Ha na-enye Onyenwe anyi otuto, n’ihi na “n’ubochi ndi ahụ, na n’oge ahụ, ka Onyenwe anyi kwuru, a ga-achọ ajo omume Izrel, ma a gaghị

ahụ nke ọ bụla.” Ndị na-eru újụ bụ ndị ahụ e kàràrà akara, ha bụkwa ndị “ga-ewu ebe ochie ndị a togboro n’efu,” ndị “ga-ebuli mbibi mbụ ahụ, na” ndị “ga-arukwa obodo ndị togboro n’efu, mbibi nke otutu ogbo.” A ga “akpo ha Ndị Nchụàjà nke Onyenwe anyị,” mmadu ga-akpokwa ha “Ndị Ozi nke Chineke anyị.”

A ga-eme ka ezi omume nke puku narị anọ na iri anọ na anọ ahụ “puta n’ihu mba niile,” mgbe a ga-ebuli ha elu di ka okolo n’oge nnukwu ala oma jijiji ahụ. A na-eme ka ezi omume ha puta n’usoro na-aga n’ihu, n’ihi na ọ di “di ka uwa si emeputa mkpuru-ome ya, na di ka ubi si eme ka ihe a kuru n’ime ya puo; otu a ka Onyenwe anyi Chineke ga-eme ka ezi omume na otuto puta.” Ikara akara nke puku narị anọ na iri anọ na anọ ahụ bidoro n’oge mbata nke mmiri ozuzo ikpeazu na Septemba 1, 2001. O bu mgbe ahụ ka e mere ka mkpuru-ome nke uwa puta. Aizaya na-egosi mgbe mkpuru-ome ndi ahụ na-aputa.

N’òtùrù, mgbe ọ na-ebiputa, i ga-eso ya kpee ikpe: ọ na-egbochi ifufe ya siri ike n’ubochi ifufe owuwa anyanwu. Ya mere, site n’ihi nke a ka a ga-ehichapu ajo omume Jekob; nke a kwa bu mkpuru niile nke iwepu mmehie ya; mgbe ọ na-eme nkume niile nke ebe ichuaja ka ha di ka nkume nzu a tichapuru tichapu, osisi nsọ na arusi agaghi eguzo. Aizaya 27:8, 9.

N’“ubochi ifufe owuwa anyanwu” nke bu “ifufe ya siri ike” nke “O na-egbochi,” “ipuputa” mkpuru osisi ga-amalite mgbe a “tulare” mmiri ozuzo ahụ. “O na-egbochi” putara na a na-eme ka o kwusi. Mgbe ndi mmuo ozi anọ nke Mkpughe isi nke asaa gbochiri ifufe anọ ahụ, ikachi akara nke otu narị na puku iri anọ na anọ ahụ na-amalite. N’oge ahụ, mmiri ozuzo nke ikpeazu na-amalite “ifesa” n’uzo ziri ezi, n’ihi na okwu “tulee” n’amaokwu ahụ putara imeru ihe n’okè. Ná mmalite oge ikachi akara nke otu narị na puku iri anọ na anọ ahụ, a turu mmiri ozuzo nke ikpeazu n’okè, ma ná njedebe oge ahụ ọ bu na-enweghi oke.

“Nnukwu mmipu nke Mmuo nke Chineke, nke na-eme ka uwa dum buru ihe site n’ebube Ya, agaghi abia ruo mgbe anyi nwere ndi e mere ka ha nwee nghota, ndi maara site n’ahumahu ihe o putara ibu ndi oru onu na Chineke. Mgbe anyi nwere nraranye zuru ezu, nke obi dum, nye oru Kraist, Chineke ga-amata eziokwu ahụ site n’iwusa Mmuo Ya n’enweghi atu; ma nke a agaghi eme mgbe akuku kasinu nke uka abughi ndi oru onu na Chineke. Chineke enweghi ike iwusa Mmuo Ya mgbe icho odimma onwe onye na inapuru onwe onye obi utọ putara ihe nke ukwu; mgbe mmuo di otu ahụ na-achi, nke, a si na e tinyere ya n’okwu, ga-egosiputa aziza ahụ nke Ken,—‘O bu m bu onye na-echekwa nwanne m?’ O buru na eziokwu nke oge a, o buru na ihe iriba ama ndi na-amuba n’aka niile, ndi na-agba ama na ogwugwu nke ihe niile adila nso, ezughi ezu ikpolite ike na-ehi ura nke ndi na-ekwu na ha maara eziokwu, mgbe ahụ ochichiri ga-erute mkpuruobi ndi a n’otu kwekoro n’ihe nke no na-enwu. Enweghi obuna oyiya nke ngoru maka enweghi mmasi ha nke ha ga-enwe ike iweta n’ihu Chineke n’ubochi ukwu nke ikpeazu nke ikọ ajuju. A gaghị enwe ihe kpatara ya ha ga-enye gbasara ihe mere ha ejighi bie, jee ije, ma ruo oru n’ihe nke eziokwu di nsọ nke okwu Chineke, ma si otu a, site n’omume ha, omiko ha, na inu oku n’obi ha, kpughee nye uwa nke mmehie emeela ka o buru ochichiri, na ike na eziokwu nke ozi oma apughi igbagha.” Review and Herald, July 21, 1896.

Oge ule nke mmiri nke ikpeazu na nke ikapiri akara nke otu narị puku iri anọ na anọ na-amalite site n’ituputa otutu nke iwusa Mmuo Nso, n’ihi na oka wit na ahijia ojojo eruola oge owuwe ihe ubi.

Mmiri ozuzo ahụ na-eweta òtù abụọ ahụ n'ozuzu ntozu okè; mgbe ahụ, na njedebe nke oge ule ahụ, a ga-ekewapụ ọka wit na ahịhia ojoo, ma ọka wit ahụ ga-ahụ mgbe ahụ “site n'ahumahu ihe ọ pụtara ibu ndi na-aruko oru onu na Chineke.” Ha ga-enwekwa mgbe ahụ “nraranye zuru ezu, nke obi ha dum, nye ozi Kraist; Chineke ga-amata eziokwu ahụ site n'iwusa Mmuo Ya n'enweghi atụ.”

“Ubochi nke ifufe owuwa anyanwu siri ike” biara na Septemba 11, 2001, ma arumuka Habakuk banyere ozi udo na nchekwa ugha nke ozi mmiri ozuzo nke ikpezụ, n'iche megide ozi nke na-akowaputa ubochi ibo obò Chineke, malitere. N'oge ahụ ka osisi ndi ahụ, ma ọka wit ma ahịhia ojoo, malitere ito mkpuru na iweta mkpuru ha ga-egosiputa n'ikpe nke iwu Sonde na-abia ngwa ngwa.

“Ozokwa, ilu ndi a na-akuzi na a gaghi enwe oge amara ozo mgbe ikpe gasiri. Mgbe arusi oru nke ozioma zuru ezu, nkewa di n'etiti ndi ezi omume na ndi ajo omume na-esochi ozugbo, a na-edokwa akara aka nke otu o bu la ruo mgbe ebighi ebi.” Christ's Object Lessons, 123.

Otu otu na-ehulata n'ihu anyanwu n'isi nke asato nke akwukwo Ezikiel, ebe nke ozo na-anata akara nke Chineke n'isi nke itoolu nke Ezikiel. N'isi nke iri abuo na otu nke Luk, Kraist na-akowaputa ndi otu nari puku na iri ano na ano ahụ, O na-etinyekwa n'ihu ihe iriba ama nke na-egosi ogbo ikpezụ nke akuko ihe mere eme nke uwa. O kowara ihe iriba ama ahụ ndi Kraist ga-amata ka ha wee gbapu mbibi nke Jerusalem.

Ma mgbe unu ga-ahụ Jerusalem ka ndi agha gbara ya gburugburu, mgbe ahụ maranu na mbibi ya adila nso. Mgbe ahụ, ka ndi no na Judia gbaga n'ugwu; ka ndi no n'etiti ya puo; ma ka ndi no n'ime ime obodo ghara ibanye n'ime ya. N'ihu na ndi a bu ubochi ibo obò, ka e wee mezuo ihe nile e dere. Luk 21:20–22.

Jizos kowara, “akara n'elu akara,” njirimara amuma ndi ozo nke ihe iriba ama ahụ, n'ihu na e dekoru okwu Ya o bughu naani site n'aka Luk, kamakwa site n'aka Matiu na Mak.

A ga-ekwusakwa ozioma a nke alaeze ahụ n'uwa nile ka o buru ihe-ama nye mba niile; mgbe ahụ ka ogwugwu ga-abia. Ya mere, mgbe unu ga-ahụ ihe aru nke mbibi ahụ, nke Daniel onye-amuma kwuru banyere ya, ka o guzo n'ebe nsọ ahụ, (onye o bu la na-agu ya, ya ghota:) mgbe ahụ ka ndi no na Judia gbaga n'ugwu. Matiu 24:14–16.

A ghaghi ibu uzọ kpasaa ozioma ahụ n'etiti mba nile. Ma mgbe ha ga-eduga unu, nyefee kwa unu, unu echegbula tupu oge eruo ihe unu ga-ekwu, unu echekwala kwa tupu oge eruo: kama ihe o bu la a ga-enye unu n'oge ahụ, nke ahụ ka unu kwuo: n'ihu na o bughu unu na-ekwu okwu, kama Mmuo Nso. Ugbu a, nwanna ga-arara nwanna ya nye ka e gbuo ya, nna kwa nwa ya; umukwa ga-ebili imegide nne na nna ha, meekwa ka e gbuo ha. A ga-akpokwa unu asi n'aka mmadu nile n'ihu aha m: ma onye ga-atachi obi ruo ogwugwu, onye ahụ ka a ga-azoputa. Ma mgbe unu ga-ahụ ihe aru nke mbibi, nke Daniel onye-amuma kwuru okwu ya, ka o guzo ebe o kwesighi, (ka onye na-agu ya ghota,) mgbe ahụ ka ndi no na Judia gbagara n'ugwu nile. Mak 13:10–14.

Tupu e mezuru ihe-otiti asaa ikpezụ ahụ, nke bu mmezu ikpezụ na nke zuru oke nke “ubochi nke mmegwara,” n'ahụ igwe mmadu abuo, a ga-ekwusa ma mee ka ozi oma nke alaeze ahụ puta ihe

n'etiti mba niile. A na-enye mba nile ozi nke ozi oma ahụ n'oge iwu Sõnde na-abia ngwa ngwa na United States, mgbe a na-ebuli otu nari puku na iri anõ na anõ ahụ elu dika okõlõtõ. "Ubochi nke mmegwara" na-anochi anya oge Ikpe Nlekõta nke akwuna Babilõn, nke na-amalite site n'iwu Sõnde na United States ma kwusi mgbe Maikel biliri, oge nnwale mmadu emechie, ma a wusa onuma Chineke n'ihe-otiti asaa ikpezu ahụ.

Oge ahụ bu "awa" ahụ Mak kporõ aha, na "awa" nke "oke ala oma jijiji," na "awa" ahụ ndi eze iri ahụ kwetara inye alaeze nke asaa ha nye ochichi popu. Mgbe mkpuru obi ikpezu anabatala ozi-oma ahụ a na-ebiputa nye mba niile, oge amara na-emechi, a na-awukwasikwa iwe Chineke n'enweghi ebere. Oge ahụ na-amalite mgbe a na-ekwusa ozi-oma ahụ nye mba niile ka e weliri okõlõtõ ahụ elu, o na-ejedebe kwa mgbe onye ikpezu zara ozi ozi-oma ahụ nke a kposara, kwusara, ma biputa site n'aka okõlõtõ ahụ. Oge ahụ bu "ubochi ibo obõ."

N'akwukwo Luk, isi nke iri abuo na otu, Jizos na-akowaputa akuko ihe mere eme ahụ kpomkwem, n'ihia na O na-amata ogbo ikpezu ahụ, nke na-agaghi anwu tupu obibia Ya nke abuo. O na-akowa ihe iriba ama, nke e gosiputara dika ihe aru nke nkponwu, nke Daniel onye amuma kwuru okwu ya. Ihe iriba ama ahụ bu mgbe ihe aru nke nkponwu guzo n'"ebe nsõ," nakwa mgbe o "na-eguzo ebe o na-ekwesighi," nke bukwa mgbe a "jiri ndi agha gbaa Jerusalem gburugburu."

Mgbe ndi agha gbara Jerusalem gburugburu n'afõ 66 n'okpuru Cestius, ndi Kraist nõ na Jerusalem gbapuru n'obodo ahụ, ma Nwannaanyi White na-akowaputa na o nweghi obuna otu onye Kraist nwuru n'oge mbibi ahụ nke mesiri kwusi n'afõ 70. Cestius malitere nnochibido, ma mesia laghachi azu n'ihia ihe ndi, n'ile anya, a na-amaghi, ndi Kraist nokwa n'obodo ahụ gbapuru dika ido aka na nti metutara ihe iriba ama ahụ siri di. N'afõ 70, Taitos mezuru mbibi ahụ site n'itinye nnochibido ozo. Nnochibido nke Cestius bu mmalite nke ihe a na-akpo Agha Mbụ nke ndi Juu na ndi Rom, ma nnochibido na mbibi nke Taitos ruzuru bu njedebe nke Agha Mbụ nke ndi Juu na ndi Rom.

Akuko ihe mere eme ahụ dum were afõ atõ na okara, malite ma kwusikwa n'iji obodo gbaa mgba gburugburu, ma mmalite ya nwere ihe iriba ama nye ndi nke Chineke. Kraist kporõ akuko ihe mere eme ahụ ubochi ibo obõ Chineke, nke bu otu akuku puru iche nke O ga-amata n'ozu Ya. Ubochi ndi ahụ na-anochite anya ikpe mmezu a na-eme n'elu akwuna nke Rom, nke na-amalite na iwu Uka na-abia n'oge na-adighi anya, ma kwusi mgbe oge nnwale mmadu mechiri. Na mmalite nke ikpe mmezu a na-eme n'elu akwuna nke Babilõn, a na-ebuli puku iri na anõ na puku anõ dika okõlõtõ, nke bu ihe iriba ama. Mgbe igwe aturu ozo nke Chineke huru ihe iriba ama ahụ, ha ga-agbapu puõ na Babilõn, nke mbibi ya ka e jiri mbibi Jerusalem mee onyinyo ya.

Anyi ga-anogide na-atule Luk isi nke iri abuo na otu n'isiokwu na-esonu.